

Kalemname

e-ISSN: 2651-3595

Aralık / December 2018, 3 (6): 44—77

Hz. Peygamberin Medine'ye Hicreti ve Bu Dönemde Uyguladığı Stratejiler Üzerine Bir Deneme *An Essay on the Emigration of Prophet Muhammad to Medina and Strategies that He Implemented in this Period*

İlhami Ayrancı

Dr. Öğr. Üyesi. Kırıkkale Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi
Anabilim Dalı

Asistant Professor Dr. Kırıkkale University, Faculty of Islamic Science, Department of
History of Islam
Kırıkkale, Turkey

ilhama.ayranci@gmail.com

[orcid.org/ 0000-0001-8398-6376](https://orcid.org/0000-0001-8398-6376)

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 16 Aralık / December 2018

Kabul Tarihi / Accepted: 23 Aralık / December 2018

Yayın Tarihi / Published: 26 Aralık / December 2018

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Cilt / Volume: 3 Sayı / Issue: 6 Sayfa / Pages: 44—77

Atıf / Cite as: Ayrancı, İlhami. "Hz. Peygamberin Medine'ye Hicreti ve Bu Dönemde Uyguladığı Stratejiler Üzerine Bir Deneme [*An Essay on the Emigration of Prophet Muhammad to Medina and Strategies that He Implemented in this Period*]", *Kalemname* 3/6 (December 2018): 44—77

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

www.dergipark.gov.tr/Kalemnâme

Özet:

Hicret, Hz. Peygamber ve Mekkeli Müslümanların 622 yılında Mekke'den Medine'ye göçüne verilen isimdir.

Müslümanlar için Mekke'de şiddeti her gün artarak devam eden baskı, zulüm ve diğer olumsuz şartların ardından Medine'ye hicret etmek Müslümanlar için kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelmişti. Bu sebeple Müslümanlar, daha sonraki dönemde Medinetu'n Nebi (Peygamber Şehri) olarak adlandırılan Yesrib'e hicret etti. Medine'ye hicret, hicretin 8. yılında gerçekleştirilen Mekke'nin fethinden itibaren son buldu.

Birinci Habeşistan Hicreti'nden itibaren Hz. Peygamber tarafından etkin bir şekilde yürütülen Müslümanları selâmete çıkarma çabaları, Medine'ye hicretle başarı ile sonuçlanmış, bu göçle birlikte Müslümanlar kuvvetli bir merkeze sahip olmuştu.

Bu makalede, hicretle ilgili genel bir bilgilendirme yapılmakla birlikte, esas olarak; Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye hicretine ve bu hicret esnasında uygulanan stratejilere vurgu yapılmaya çalışılmış, İslam tarihinde bir dönüm noktası olan bu konu, temel kaynaklarla birlikte güncel kaynaklardan da istifade edilerek değerlendirilmeye gayret edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Hz. Peygamber, Strateji, Mekke, Medine, Hicret.

Abstract:

The emigration (The Hijrah) is the name given to the emigration of Prophet Muhammad (Pbuh) and the Muslims of Mecca in the year of 622 from Mecca to Medina.

It became an unavoidable necessity for the Muslims to immigrate to Medina following the oppression, persecution and other negative conditions that increasingly continued on a daily basis in Mecca for the Muslims. For that reason, the Muslims later immigrated to *Yathrib* which in the period was called as *Medinat Al-Nabi* (The City of the Prophet). The emigration to Medina came to an end after the conquest of Mecca, which took place in the 8th year of the emigration.

The attempts of Prophet Muhammad to reach the Muslims to safety, which had been carried out effectively since the time of the first Abyssinian emigration, resulted in success through the emigration to Medina, and with this emigration the Muslims started to have a strong center.

In this article, besides making a general overview regarding the emigration, mainly the emphasis was placed on the emigration of Prophet Muhammad from Mecca to Medina and the strategies that he implemented during the emigration; and this issue, which is a turning point in the history of Islam, has been tried to be utilising the basic resources together with the current sources.

Keywords: Prophet Muhammad, Strategy, Mecca, Medina, The Hijrah.

A. Giriş

Hz. Peygamber, 610 yılı Ramazan ayında, Mekke yakınlarında bulunan Nur Dağın'da, Hira mağarasında gerçekleşen ilk İslam vahyi ile nübüvvet görevine başladı. Kendisine vahiy yolu ile bildirilenleri insanlara iletmesi emrinden¹ sonra yakınlarından başlamak üzere tebliğini insanlara ulaştırmaya başladı.² Bu süreç üç yıl kadar bir süre gizli bir şekilde yürütüldü.

¹ Müddessir, 74/1-3.

² İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdülmelik el Himyeri, *es-Sîretü'n Nebviyye*, thk. Mustafa es Sakkâ- İbrahim el-Ebyârî-Abdülhâfız Şelebî, Beyrut ty., I, s. 259.

Nübüvvetin dördüncü yılında vahyedildiği rivayet edilen; *“Emrolunduğun şeyi açıkça söyle ve ortak koşanlara aldırma”*³ ayetlerinin ardından da İslam davetinin açık bir şekilde gerçekleştirildiği dönem başladı. Bu dönemde Hz. Peygamber, kadın-erkek, genç-ihthiyar, zengin fakir, hür köle ayrımı yapmadan tebliğ faaliyetini sürdürdü. Mesajını Mekkelilere olduğu gibi, hac mevsimi sırasında Mekke'ye gelenlere ve hatta şehre yakın bölgelerde bulunan Ukâz, Mecenne ve Zülmecâz panayırlarını ziyaret ederek imkânlar dâhilinde herkese ulaştırmaya çalışıyordu. Bu sebeptendir ki o günlerde Mekke haricinde İslam'ı kabul eden kimseler de vardı.⁴

Nübüvvetin altıncı yılında Hz. Ömer'in İslam'a girişine kadar devam eden dönemde Hz. Peygamberin Müslümanlarla gizli bir şekilde bir araya gelebildikleri mekân, Erkâm b. Ebi'l Erkâm'ın Kâbe yakınlarında bulunan Safa tepesi eteklerindeki eviydi.

Mekkeliler Hz. Peygambere karşı ilk zamanlarda fazlaca itiraz etmese de, zamanla taptıkları putları ve atalarından tevarüs ettikleri uygulamaları eleştiren ayetler⁵ nazil oldukça karşı

³ Hicr, 15/94.

⁴ Adem Apak, *Siyer-i Nebi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2018, s. 105.

⁵ Örnek olarak Bk. Maide, 5/104; Sebe, 34/43.

duruşlar sergilemeye başladı. Söz konusu bu karşı duruş sadece şifahi olarak değil, ortaya konulabilecek her önlemi alarak Hz. Peygamberin tebliğini önlemeye kadar ulaştı, zamanla da şiddet ve işkenceye kadar vardırıldı. Müslümanlara uygulanan ve dayanılmaz boyutlara ulaşan baskılar sonucunda Hz. Peygamber ashabından Habeşistan'a hicret etmelerini istedi.⁶

B. Habeşistan'a Hicret:

İslam medeniyetinde hicret kavramı ile; Hz. Peygamber ve ashabının 622 yılında Mekke'den Medine'ye göç etmeleri kastedilir.⁷ Müslümanlar Medine'ye hicretten evvel Hz. Peygamberin tavsiyesi üzerine iki hicret daha yaşamışlardı. Bunların ilki, nübüvvetin beşinci yılında on iki erkek ile beş kadın olmak üzere toplam on yedi kişi tarafından, ikincisi de bundan yaklaşık bir yıl sonra 101 kişi tarafından Habeşistan'a

⁶ İbn İshak, Ebû Bekir b. Muhammed, *Sîretu İbn İshak*, thk. Muhammed Hamidullah, Konya 1981, s. 151; Bk. W. Montgomery Watt, *Hz. Muhammed'in Mekke'si*, trc.: Mehmet Akif Ersin, Bilgi Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s. 175-184.

⁷ Bk. *Dini Kavramlar Sözlüğü*, "Hicret", DİB Yayınları, Ankara 2006, s. 256; Bk. İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Eovensel Mesajı*, DİB Yayınları, Ankara 2003, s. 117; Ahmet Önkal, "Hicret", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XVII, s. 458.

yapılmıştı.⁸ Habeşistan, Kureyşlilerin kendileriyle ticaret anlaşmaları bulunan, ülkesinde insanlara zulmedilmeyen bir kral tarafından idare edilen⁹ bir ülkeydi.

Bu günlerde Hz. Peygamber, Mekke'de Müslümanlara uygulanan kötü uygulamalar sebebi ile devamlı olarak bir çözüm arayışı içindeydi. Özellikle Peygamberliğin 10. yılından itibaren Mekke'ye gelen Arap kabileleri ile görüşmelerini yoğunlaştırmış, Kureyş'e karşı siyasi destek arayışlarını hızlandırmıştı.

C. Akabe Biatları

Nübüvvetin on birinci yılında, Es'ad b. Zürare Başkanlığındaki Medineli Hazrec kabilesine mensup altı kişi, Akabe'de Hz. Peygamberle buluşmuş, bu görüşme esnasında Hz. Peygamber onlara İslâm'ı anlatmıştı. Bu kimseler Medine'de Yahudi ve Hıristiyan komşuları (hemşerileri) sebebi ile ilâhi risâlet ve peygamberlik hakkında bazı bilgilere sahip olmaları sebebi ile¹⁰ Hz. Peygamberin davetini kabul etmiş, ertesi yıl da aynı yerde

⁸ İbn İshak, *Sîretu İbn İshak*, I, s. 345-353; Belâzürî, Ebu'l Abbâs, Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Ensâbü'l-Eşrâf*, Tahk, Muhammed Hamidullah, Jerusalem, I, 1963, s. 198-227; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, trc. Salih Tuğ, İstanbul 1991, I. s. 295.

⁹ İbn İshak, *Sîretu İbn İshak*, I, s. 344, Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, *Tarihu'l Umem ve'l Müllük*, thk. Muhammed Ebu'l Fadl İbrahim, Beyrut ty. II, s. 222.

¹⁰ Muhammed Hamidullah, *İslâm'a Giriş*, Nur Yayınları, Ankara ty. s. 26.

tekrar bir araya gelerek görüşmek üzere sözleşerek Mekke'den ayrılmışlardı.¹¹ Bu buluşma "Akabe Görüşmesi" olarak adlandırıldı.

Görüşmenin yapıldığı Akabe, Mekke'de, Mescid-i Harâm'a yaklaşık 3 km. uzaklıkta ve Mina hudutları içindedir. Hac sırasında şeytan taşlanan Cemerât bölgesinde, Cemre-i Akabe ismiyle anılan büyük şeytanın taşlandığı yere yakın, etrafı tepelerle çevrili, küçük, kuytu bir vadidir. Bugün burada, Medineli Müslümanların Hz. Peygamber'e biat ettiğini hatırlatmak için inşa edilmiş bir mescit bulunmaktadır.¹²

Söz konusu bu altı kişiden oluşan Medineli ilk Müslümanların memleketlerinde yaptıkları İslam'a davet çalışmaları başarılı olmuş, Medine'de Allah elçisinin anılmadığı ev kalmamıştı.¹³

Ertesi yıl (nübüvvetin on ikinci yılında), hac mevsiminde, içlerinde bir yıl önceki altı kişiden beşinin de hazır bulunduğu on iki kişilik bir topluluk yine Akabe mevkiinde gece vakti Hz. Peygamberle buluşarak beyat ettiler. Bu buluşmaya katılanlar;

¹¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, s. 70; İbn Sa'd, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim, *Tabakâtü'l Kübra*, I, Beyrut ty. s. 219.

¹² Ahmet Önkâl, "Akabe Biatları", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1989, II, s. 211.

¹³ Bk. Adnan Demircan, *Siyer*, Beyan Yayınları, İstanbul 2016, s. 267.

Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacaklarına, hırsızlık yapmayacaklarına, bundan böyle çocuklarını öldürmeyeceklerine, Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayacaklarına, kimseye iftira atmayacaklarına, yağmacılık yapmayacaklarına ve Hz. Peygambere isyan ve itaatsizlik etmeyeceklerine dair söz verdiler. Hz. Peygamber de onlara, sözlerinde durmaları halinde Cenneti kazanacaklarını müjdeledi.¹⁴

Medineli Müslümanlar bu görüşmeden sonra da Hz. Peygambere bir mektup göndererek şehirlerinde İslâm dinini anlatacak, halkı İslam'a davet edecek, Kur'ân-ı Kerîm okuyacak ve namazlarda imamlık yapacak bir kimse istedi.¹⁵ Bunun üzerine, Hz. Peygamber de onlara Mus'ab b. Umeyr'i gönderdi.¹⁶ Mus'ab b. Umeyr'in Mekke'den Medine'ye gidişi bir bakıma Medine'ye yapılan ilk hicret sayılabilir.

Birinci Akabe Biatı'ndan bir yıl sonra (Nübüvvetin on üçüncü yılında) yine hac mevsiminde Mus'ab b. Umeyr ile birlikte ikisi kadın olmak üzere yetmiş iki (veya yetmiş beş) kişinin katıldığı

¹⁴ İbn İshak, *Sîretü İbn İshak*, II, s. 75; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, s. 220; Bk. Seyfettin Erşahin, *İslam Tarihini Anlama Kılavuzu*, Otto Yayınları, Ankara 2017, s. 93.

¹⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, I, s. 220, Taberî, *Târih*, II, s. 235.

¹⁶ Bk. Kasım Şulul, *Ana Hatları İle Siyer-i Nebî*, Ensar Yayınları, İstanbul 2015, s. 276; Mehmet Azimli, *Siyer*, Bilay Yayınları, Ankara 2018, s. 135.

“İkinci Akabe Biati” gerçekleştirildi. Bu görüşme esnasında Hz. Peygamberin yanında henüz o zamanlar Müslüman olmamış amcası Hz. Abbâs da vardı. Hz. Abbas Medinelilere; Hz. Peygamberin Medine'ye gelmesi yönündeki davetlerini kabul ettiğini belirterek, onu korumaları konusunda onlardan söz istedi. Bunun üzerine onlar da her ne pahasına olursa olsun Hz. Peygamber'i koruyacaklarına dair söz verdi.

II. Akabe Biati'ndan sonra Hz. Peygamberin Evs ve Hazrecli Medinelilerden şehri kendisi adına idare edecek kimseleri seçmelerini istemesi üzerine Hazreclilerden dokuz, Evslilerden de üç olmak üzere on iki kişilik temsilci heyeti belirlendi.¹⁷ Medineliler arasından temsilcilerin seçilmesi Biatın taraflarına sorumluluk yüklemek suretiyle karşılığında muhatap bulmak açısından önemliydi.¹⁸ Yapılan çalışmalar sonrasında Birinci Akabe Biati'ndan itibaren Medine'de İslam'ın yayılması için büyük gayret ve yararlılıklar gösteren Es'ad b. Zürâre, Hz. Peygamber tarafından on iki kişilik temsilci heyetinin yetkilisi olarak tayin edildi.¹⁹ Burada Hazreclilerin sayılarının çok olmasının sebebi, Hazrecliler arasında İslâm'ın Evs'lilerden

¹⁷ İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, s. 87.

¹⁸ Demircan, *Siyer*, Beyan Yayınları, İstanbul 2016, s. 269.

¹⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, s. 76.

daha hızlı olması sebebiyledir. İslâm'ın Hazrecliler arasında daha hızlı yayılması da; -Abdülmuttalib'in annesinin Hazrecli olması sebebi ile- Hazreclilerin Hz. Peygamberin dayılarının soyu olmasından²⁰ kaynaklandığı şeklinde değerlendirilebilir.

Akabe Biatları Müslümanların Mekke'de karşı karşıya kaldıkları sıkıntıları gidermek için bir çıkış yolu sağlaması bakımından büyük önem taşımaktaydı. Yaşanan gelişmeler de İslam'ın Medine'de hızla yayıldığına açıkça göstermektedir.

Ünlü hadis kitapları Buhari ve Müslim'de geçen rivayetlere göre, yine bu günlerde, Hz. Peygamber Mekke'den ayrıldığına ve hurmalıklarla dolu neresi olduğunu tam olarak anlayamadığı bir şehre doğru seyahat ettiğine dair bir rüya görmüştü. İşte bu şehir daha sonra Medine adını alacak olan Yesrib idi.²¹ Bu rüyadan sonra Hz. Peygamber, *"Allah size kardeşler ve emniyette olacağınız bir yurt kıldı"* buyurarak Mekkeli Müslümanlara Medine'ye hicret etmelerini emretti.²²

²⁰ Bk. Demircan, *Siyer*, s. 268.

²¹ Buharî, Muhammed b. İsmâil, *es-Sahîh*, "Menâkıb", (Mevsuatu'l Hadisi'ş Şerîf içinde), haz. Salih b. Abdulaziz, Daru's-Selâm, Riyâd 2000, s. 25; Müslim, Ebu'l-Huseyn b. Haccâc el-Kuşeyrî, *es-Sahîh*, "Rüya", (Mevsuatu'l Hadisi'ş Şerîf içinde), haz. Salih b. Abdulaziz, Daru's-Selâm, Riyâd 2000, s. 20.

²² İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, s. 314.

Müslümanların Medine'ye hicreti, ikinci Akabe Biati'ndan kısa bir süre sonra başladı. Hz. Peygamberin hicreti de ikinci Akabe Biati'ndan üç ay sonra gerçekleşti.²³

Ç. Müslümanların Medine'ye Hicreti

Medine'nin hicret yurdu olarak seçilmesi ile birlikte Müslümanlar, önceki hicret yurdu Habeşistan'a göre kendilerine daha yakın bir mesafe olan bir şehirde güvenli bir sığınak bulmuştu.²⁴ Bundan sonra yapılacak olan; Müslümanların Medine'ye hicretinin temin edilmesiydi. Bunu sağlamak isteyen Hz. Peygamber, Müslümanları Medine'ye hicrete teşvik etti.²⁵

Hz. Peygamberin Müslümanların Medine'ye hicretine izin vererek onları buna teşvik etmesinin ardından Medine'ye ilk hicret edenlerden birisi Ebu Seleme'dir.²⁶ Ebu Seleme'nin hanımı Ümmü Seleme de kocası ile birlikte hicret etmek istemiş, ancak kabilesi ona izin vermemişti. Böylece ailesi parçalanmış olan Ümmü Seleme'nin bir yıl boyunca gözyaşı döktüğü, sonunda insafa gelen kabilesinin Ümmü Seleme'nin

²³ Sabri Hizmetli, *İslam Tarihi*, A.Ü. Basımevi, Ankara 1991, s. 141.

²⁴ Ali Aktan, *İslam Tarihi*, Nobel Yayınları, Ankara 2016, s. 119.

²⁵ Bk. Apak, *Siyer-i Nebi*, s. 167.

²⁶ Aktan, *İslam Tarihi*, s. 119.

çocuğu ile birlikte Mekke'den ayrılmasına izin verdiği rivayet edilir.²⁷

Ümmü Seleme'de olduğu gibi, hicret konusunda Müslümanların gösterdikleri fedakârlıkların hiçbir sınırı yoktu. Süheyb-i Rumi'nin başından geçenleri buna örnek olarak verebiliriz. Kureyşliler Süheyb-i Rumi'nin Mekke'ye gelmeden önce hiçbir mal varlığının olmadığını, bütün malvarlığını Mekke'ye geldikten sonra kazandığını, hicret etmesi durumunda malına-mülküne el koyacaklarını söyleyerek onu hicretten alıkoymaya çalışmıştı. Bu tehditler üzerine Süheyb, bütün mal varlığını onlara terk ederek yoluna devam etmiş, Hz. Peygamber Süheyb'in başından geçenleri öğrendiğinde; "*Süheyb kazandı*"²⁸ demişti.

Bu günlerde Mekkeli müşriklerin Mekke'de sürüp giden işkencelerini daha da artırmaları sebebi ile Müslümanların durumu hayli zorlaşmıştı. Bu sebeple Müslümanlar gece gündüz gizlice Medine'ye hicret etmeye başlamıştı. Kaynaklar, Hz. Ömer ve Hz. Ali dışında sahabenin genel olarak gizlice hicret ettiğini, Hz. Ömer'in ise hicret edeceği zaman, Kabe'yi

²⁷ Bk. İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, s. 111.

²⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 227-229; Adnan Demircan, "Müslümanların Hicreti", *İslam Tarihi ve Medeniyeti Hz. Peygamber Dönemi*, Siyer Yayınları, İstanbul 2018, I, s. 273.

tavaf ettikten sonra, orada bulunanlara kendisinin de hicret edeceğini haykırarak; “Anasını ağlatmak, çocuğunu yetim, karısını dul bırakmak isteyen varsa, şu vadiye karşıma çıksın”²⁹ dediğini fakat hiç kimsenin buna cesaret edip onu takip etmediğini ifade etmektedir.

Hz. Ebû Bekir de birçok kez hicret için izin istemiş; ancak Hz. Peygamberden; *Acele etme; belki Allah sana bir arkadaş verir*” karşılığını almıştı. Hz. Ebû Bekir, o arkadaşın Resulullah'ın kendisi olmasını arzu etmişti.³⁰

Bu günlerde Müşrikler de İslâm'ın Medine'de yayılmasından endişe ederek onların hicretini engellemek için bir arayış içine girmişlerdi. İşte bu arayışın bir sonucu olarak önemli işlerini görüştükları yer olan Kusay bin Kilâbın evi Dâru'n-Nedve'de toplanarak konuyu ele almış, sonuç olarak; Ebu Cehil'in önerisi ile³¹ her kabileden birer silahşor seçilerek Hz. Peygamberin öldürülmesi kararı alınmıştı.³²

²⁹ İbnu'l Esîr, İzzüddîn Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed, *Üsdu'l Ğâbe*, thk. Muhammed İbrahim- Muhammed Ahmed Aşûr, Kitabu's Şi'b, IV, 1970, s. 152; Bk. Demircan, *Siyer*, s. 270; Şulul, *Ana Hatları İle Siyer-i Nebî*, s. 282.

³⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, I, s. 226; Bk. Şulul, *Ana Hatları İle Siyer-i Nebî*, s. 290.

³¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, s. 126; Taberî, *Târih*, II, s. 243; Ahmet Önkâl, “Hicret”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1998, XVII, s. 460.

³² Adnan Demircan, *Nebevî Direniş: Hicret*, Beyan Yayınları, İstanbul 2000, s. 110.

Bu konu Kur'an'da; *"Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek, ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorken Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır"*³³ şeklinde anlatılmaktadır.

Müşriklerin almış olduğu karardan sonra Cebrâil Hz. Peygambere Allah Teâlâ'nın hicret için kendisine izin verdiğini bildirdi.³⁴ Hz. Peygamberin müşriklerin kendisini öldürme kararını aldıklarını da Hz. Cebrâil'den veya büyük halası Rukayka (Rakîka) bt. Sayfî b. Hâşim'den öğrendiği³⁵ rivayet edilmiştir. Bu gelişme üzerine Hz. Peygamber aynı gün âdeti olmadığı halde günün en sıcak saatinde Hz. Ebu Bekir'in evine giderek olup-bitenler hakkında bilgi verdi.³⁶

Hz. Ebû Bekir bu yolculuk için iki deve satın almış ve uzun süreden beri besliyordu. Bu develerden birisini Hz. Peygamber'in emrine tahsis ettiğini bildirdi ise de, o "Kasvâ" adlı bu deveyi³⁷ ancak parasını ödemek suretiyle kabul etti.³⁸

³³ Enfal, 8/30.

³⁴ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, s. 97.

³⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, VIII, s. 52; Bk. Kasım Şulul, *Siyer-i Nebî*, s. 291.

³⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, s. 245; Taberî, *Tarih*, II, s. 245.

³⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, I, s. 228.

³⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, I, s. 228; Bk. Demircan, *Siyer*, s. 273; Şulul, *Ana Hatları İle Siyer-i Nebî*, s. 2295.

Hz. Peygamber, Hz. Ebu Bekir'in yolculuk için hazırlamış olduğu develeri daha önce anlaştıkları Abdullah b. Uraykıt'a teslim ettikten sonra onunla üç gün sonra Sevr Mağarasının önünde buluşmak üzere sözleşti.³⁹

D. Hz. Peygamberin Hicreti

Hz. Peygamber, hicret edeceği gece Hz. Ali'yi çağırarak kendi evinde kalmasını ve müşrikler tarafından kendisine verilmiş emanetleri sahiplerine iade ettikten sonra yola çıkmasını istedi. Aynı günün gece yarısında Hz. Ebû Bekir'in evine gitti. Her ikisi de gece vakti evin arka kapısından çıkıp, yaya olarak Mekke'nin beş kilometre güneybatısında bulunan Sevr Dağı'ndaki gizlenmeye elverişli mağaraya gittiler.⁴⁰

Hz. Peygamberin evinin etrafını sarıp gece boyunca bekleyen kimseler evdeki kimsenin Hz. Ali olduğunu öğrendiklerinde suikastın başarısızlıkla sonuçlanması sebebiyle hayal kırıklığına uğramıştı. Evde bulunan Hz. Ali'yi tartaklamış, hapsetmiş, fakat daha sonra da serbest bırakmışlardı.

³⁹ Apak, *Siyer-i Nebi*, s. 169.

⁴⁰ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, s. 125; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, s. 228.

Bu sonuç üzerine öncelikle Medine'ye gitmesi ihtimaline karşı silahşorlar tarafından Medine yolu tutulmuş, bu arada Mekkeli Müşrikler de Hz. Peygamberi öldüren veya esir eden kimseye yüz deve ödül verileceğini ilan etmişti.⁴¹

Hz. Peygamberi ve yol arkadaşlarının yolculuğunu engellemek, hatta onları öldürmek isteyen süvariler Medine yönü başta olmak üzere öncelikle gitmesi muhtemel tarafları ve yerleri araştırdıktan sonra Medine'nin her yanını araştırmaya koyuldu. Hz. Peygamberin evinden ayrılmasının ertesi günü Hz. Peygamberi arayan bir grubun onları gizlendiği mağaranın ağzına kadar gelmeleri sebebiyle endişelenen Hz. Ebu Bekir; 'Yâ Resûlallah! Eğilip baksalar bizi görürler' dedi. Hz. Peygamber de ona; *'İki yolcu ki, Allah onların üçüncüsüdür, endişe etme Allah bizimledir!'*⁴² diye cevap verdi. Bu süreç Kur'an-ı Kerimde şöyle anlatılmaktadır: *"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber" diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini*

⁴¹ Belâzürî, *Ensâb*, I, s. 261; Demircan, "Müslümanların Hicreti", s. 279.

⁴² Buhari, *Camii's-Sahih*, Matbaa-i Âmire, 1329, VII, s, 217.

görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü en yücedir. Allah, mutlak güç, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁴³

Hz. Peygamber ve Hz. Ebu Bekir üç gün süre ile Sevr'de kaldı. Ortalık sakinleşinceye kadar geçen bu süre zarfında Hz. Ebu Bekir'in kızı Esmâ onlara yiyecek getiriyor, oğlu Abdullah da Mekke'de yaşanan gelişmeler hakkında bilgi iletliyordu. Sevr'de bulunan sığınakta geçirilen üçüncü günün sonunda Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir, Âmir b. Führeyre ve kılavuzları Abdullah b. Uraykıt ile birlikte Medine'ye doğru yola çıktı.

Kafile Medine'ye doğru ilerlerken birkaç defa engellenmek istenmiş, fakat bu teşebbüsler başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bunlardan en bilineni; Sürâka b. Mâlik'in teşebbüsüdür. Sürekâ, suikast için Hz. Peygamber ve arkadaşlarına yaklaşıncâ atının ayakları sürçmüş, toparlanarak tekrar harekete geçmiş ancak ikinci teşebbüsünde de atının ayakları kuma saplanmış ve kendisi de yere düşmüştü. Ortada fevkalâde bir durumun olduğunu anlayan Sürekâ, Hz. Peygamberden kendisini affetmesini istemiş, Hz. Peygamber de Sürekâ'nın özrünü kabul ederek onu affetmişti. Daha sonra da o istikamette bulunan

⁴³ Tevbe, 9/40.

silahşörlara; *“Ben her tarafı arayıp taradım, hiçbir yerde onları bulamadım”* diyerek onları geri çevirmişti.⁴⁴

Hz. Peygamber ve beraberindekiler sekiz günlük bir yolculuğun ardından Medine'ye 3 km. kadar uzaklıkta bulunan Kubâ'ya ulaştı. Burada Kulsüm b. Hidm'in evinde on dört gün misafir olan Hz. Peygamber,⁴⁵ bu süre zarfında Kubâ Mescidini inşa ettirdi.⁴⁶ Kur'ân-ı Kerim'de; *«... İlk günden beri temeli takva üzere kurulan Mescid, içinde namaza kılmana elbette daha lâyıktır...»*⁴⁷ şeklinde tavsif edilen mescit işte budur. Mekke'de kendisine bırakılan emanetleri sahiplerine iade ettikten sonra yola çıkan Hz. Ali de Kuba'da Hz. Peygamber'le buluştu.

Hz. Peygamber, 12 Rebûlevvel Cuma günü Kubâ'dan Medine'ye doğru hareket etti. Ranuna vadisinin orta kısmındaki bir yerde Medine'de ilk Cuma namazını kıldırdı. Hz. Peygamberin Ranuna vadisinde 100 kadar Müslümana kıldırıldığı bu Cuma namazının İslam tarihinde kılınan ilk Cuma

⁴⁴ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, s. 235.

⁴⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, s. 138; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, s. 227

⁴⁶ Belâzürî, *Ensâb*, I, s. 263.

⁴⁷ Tevbe, 9/108; İşte bu ayetin Kuba Mescidi ile ilgili olarak indiği belirtilir. Bk. Demircan, “Müslümanların Hicreti”, s. 284.

namazı olduğu kabul edilmektedir.⁴⁸

Yolculuk esnasında önünden geçilen kabilelerin temsilcileri evlerinde misafir etmek için Hz. Peygamber'i davet ediyor, o ise devesinin kendi haline bırakılmasını istiyordu. Deve, iki yetim çocuğa ait bir arsanın üzerinde çöktü. Buraya evi en yakın olan Ebû Eyyûb el-Ensârî (Hâlid b. Zeyd), Hz. Peygamber'i Mescid'in (Mescidi Nebevî) ve yanındaki odaların inşaatı tamamlanıncaya kadar evinde misafir etti.⁴⁹

Hicretten sonra Yesrib şehri, "Medinetü'r-Resûl", "Medinetu'n Nebi"⁵⁰ veya "el-Medinetü'l- Münevvere" adını aldı. Medinetu'n Nebi ismi daha sonra kısaca Medine olarak kullanılmıştır.⁵¹

Hicretteki iki haftalık ilk mola yerinde İslam tarihindeki ilk Mescid olan Kuba Mescidini inşa eden Hz. Peygamber, Medine'ye geldikten sonra da ilk iş olarak Mescidi Nebi'yi inşa ettirdi.⁵²

⁴⁸ Taberi, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, trc. Zâkir Kadirî Ugan, Ahmet Temir, MEB Yayınları, İstanbul 1992, IV, s. 225; Bk. Hizmetli, *İslam Tarihi*, s. 143.

⁴⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, I, s. 255-256.

⁵⁰ Bk. Şaban Öz, *İslam Tarihi*, Çizgi Yayınları, Konya 2010, s. 43; Mahmud Esad, *İki Cihan Devleti Arasında Hz. Muhammed (sas.)*, Yayına haz. Seyfettin Erşahin, Otto Yayınları, Ankara 2017, s. 309.

⁵¹ Ali Aktan, *İslam Tarihi*, s. 119.

⁵² İbn Hişam *es Sîre*, II, s. 134, 135; Belâzzürî, *Ensâb*, I, s. 263-264; Erşahin, *İslam Tarihini Anlama Kılavuzu*, s. 95.

E. Hicretin Önemi

Hicret, hem İslâm tarihinin, hem de dünya tarihinin en önemli olaylarından biridir. İslam tarihinde yeni bir çağın başlangıcı olarak kabul edilmiş,⁵³ Hz. Peygamberin hicret tarihi Hz. Ömer zamanında (17/638) hicrî takvimin başlangıcı olarak ilan edilmiştir.⁵⁴

Medine'ye hicreti basit bir göç olayı olarak değerlendirmek doğru bir yaklaşım olmaz. Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicreti sadece basit bir göç olsaydı, Müslümanların Mekke'yi terk ederek kendilerine bırakmaları sebebi ile müşriklerin bundan memnun olmaları gerekirdi. Oysa Mekkeliler hicret etmek isteyenlere ellerinden gelen her zorluğu çıkararak engel olmaya çalışmışlardı. Müşriklerin Müslümanların Medine'ye hicretlerinden endişe etmek için birçok sebepleri vardı. Medine şehrinin Müşriklerin Suriye ticaret kervan yolunun üzerinde bulunması bu gerekçelerden sadece bir tanesiydi.

Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettikten sonra buraya hicret

⁵³ Bk. Şulul, *Ana Hatları İle Siyer-i Nebî*, s. 286.

⁵⁴ Bk. Şulul, *Ana Hatları İle Siyer-i Nebî*, s. 286; Mahmud Esad, *İki Cihan Devleti Arasında Hz. Muhammed (sas.)*, s. 310; Önkal, "Hicret", s. 462; Hizmetli, *İslam Tarihi*, s. 140.

etmek, tarafını açıkça ilan olarak mütalaa edildi.⁵⁵ İşte bu sebeple, imkânı olduğu halde hicret etmeyenler Kur'an'da açıkça eleştirilmektedir: *“Kendilerine zulmetmekteyken meleklerin canlarını aldığı kimseler var ya; melekler onlara şöyle derler: “Ne durumdaydınız? (Niçin hicret etmediniz?)” Onlar da, ‘Biz yeryüzünde zayıf ve güçsüz kimselerdik’ derler. Melekler, ‘Allah’ın arzı geniş değil miydi, orada hicret etseydiniz ya!’ derler. İşte bunların gidecekleri yer cehennemdir. O ne kötü varış yeridir. Ancak gerçekten zayıf ve güçsüz olan, çaresiz kalan ve hicret etmeye yol bulamayan erkekler, kadınlar ve çocuklar başkadır. Umulur ki, Allah bu kimseleri affeder. Çünkü Allah çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır. Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde gidecek çok yer de bulur, genişlik de...”*⁵⁶

Bütün varlıklarını Mekke'de bırakarak Allah yolunda Medine'ye hicret eden Müslümanlara Allah'ın vaad ettiği nimetler de Kur'an'da; *“İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad eden kimselerin mertebeleri, Allah katında daha üstündür. İşte onlar, başarıya erenlerin ta kendileridir. Rableri onlara, kendi katından bir rahmet, bir hoşnutluk ve kendilerine içinde tükenmez nimetler bulunan cennetler müjdelemektedir. Onlar orada*

⁵⁵ Demircan, *Siyer*, s. 270.

⁵⁶ Nisâ, 4/97-100.

ebedî kalacaklardır. Şüphesiz, Allah katında büyük bir mükâfat vardır.”⁵⁷ “Allah yolunda göç eden kimse yeryüzünde gidecek birçok yer bulur, bolluk bulur. Kim Allah ve Resulü için göç etmek amacı ile evinden çıkar da kendisine ölüm yetişirse, onun mükâfatı Allah’a düşer. Allah bağışlayandır, esirgeyendir.”⁵⁸ “Rableri, onlara şu karşılığı verdi: ‘Ben, erkek olsun, kadın olsun, sizden hiçbir çalışanın amelini zayıf etmeyeceğim. Sizler birbirinizdensiniz. Hicret edenler, yurtlarından çıkarılanlar, yolumda eziyet görenler, savaşanlar ve öldürülenlerin de andolsun, günahlarını elbette örteceğim. Allah katından bir mükâfat olmak üzere, onları içinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Mükâfatın en güzeli Allah katındadır” şeklinde anlatılarak bu kimselerin ödüllendirileceği bildirilmektedir.⁵⁹

F. Hicrette Uygulanan Stratejiler

Hicrette Hz. Peygamber’in Müslümanlar için; planlı, tedbirli, cesur, irade sahibi ve sabırlı olma, Allah’a sonsuz güven duyma, ümitsizliğe kapılmama, sükûneti muhafaza etme ve bağışlama gibi vasıflardan her biri için davranış modelleri bulunduğunu öncelikle ifade etmeliyiz.

⁵⁷ Tevbe, 9/20-22.

⁵⁸ Nisa, 4/100.

⁵⁹ Âl-i İmran, 3/195.

Medine'ye hicretin gerçekleştirildiği yıllarda Hz. Peygamber Müslümanların can güvenliğini temin etmek ve İslâm'ı daha uygun bir zeminde yaymak için merkez olabilecek bir yurt arayışı içindeydi. Yesrib (Medine) bu gayeleri gerçekleştirebilmek için stratejik öneme sahip bir yerdi.⁶⁰ Dolayısı ile, hicrette uygulanan stratejiler bağlamında Hz. Peygamberin hicret yurdu olarak Medine'yi seçmesinin bu konuda ilk zikredilmesi gereken husus olduğunu düşünüyoruz. Çünkü Medine, Mekke'ye nazaran homojen, etnik ve dini yapıya sahip bir şehir değildi.⁶¹ Burada Kahtânî asıllı Evs ve Hazrec isimli iki Arap kabilesi ile Benî Kaynuka, Benî Nâdir ve Benî Kurayza adında Yahudi kabilesi yaşıyordu.

Medineli iki akraba kabile olan Evs ve Hazrec arasında yıllardır sürüp giden düşmanlık iki kabileyi yok olma tehlikesi ile karşı karşıya getirmişti.⁶² Bu kabileler, içinde buldukları sıkıntılı durumdan ancak Medine dışından bir kurtarıcının yardımı ile kurtulabilirlerdi. Çünkü onların içinde buldukları mevcut problemi kendi kendilerine çözmeleri mümkün görünmüyordu. Taraflar kendilerine birer müttefik veya iki

⁶⁰ Ahmet Özel, "Hicret", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1998, XVII, s. 463.

⁶¹ Adem Apak, *İslam Tarihi*, Ensar Yayınları, İstanbul 2009, I, s. 216.

⁶² Apak, *Siyer-i Nebi*, s. 160.

tarafın da kabul edebileceği bir arabulucuya ihtiyaç duyuyorlardı. Ancak gerçek bir Peygamber onların bu beklentilerine cevap verebilirdi. Hz. Peygamber hicret yurdu olarak işte böyle bir kurtarıcıya ihtiyaç duyan kimselerin memleketini tercih etmiş, sonraki zaman diliminde yaşanan gelişmeler de bunun isabetli bir tercih olduğunu ortaya koymuştur. Hz. Peygamberin şehre giriş yaptığı gün Medinelilerin gruplar halinde şehrin dışına kadar çıkıp sabırsızlıkla onu beklemeleri de bu beklentiye işaretir.⁶³

Hicret, Hz. Peygamberin planlı hareket etmeye son derece önem verdiğini göstermektedir. Hz. Ebu Bekir'in uzun süreden beri bu yolculuk için hazırlayıp beklettiği develerden dahi anlaşılmaktadır ki, söz konusu hicret kararı anlık bir karar değildir. Bu karar, iki yıla varan bir süre boyunca tasarlanmış, hazırlıklar yapılmış, tedbirler alınarak hicret planı oluşturulmuştur.⁶⁴

Hz. Peygamberin evinden çıktığı andan itibaren "yanıltıcı bir rota çizerek" Medine kuzeyde olduğu halde, güney istikametine

⁶³ Bk. Apak, *Siyer-i Nebi*, s. 161; Muhammed Hüseyin Heykel, Hz. Muhammed'in Hayatı, trc. Vahdettin İnce, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2015, s. 221-222; Martin Lings, Hz. Muhammed'in Hayatı, trc. Nazife Şişman, İnsan Yayınları, İstanbul 2015, s. 131.

⁶⁴ Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2015, s. 202.

gitmesi hedef şaşırtmak içindir.⁶⁵ Müşriklerin kendisini öldürme kararını aldıklarından haberdar olan Hz. Peygamber, aranacağını ve ilk akla gelen Medine yolunun kontrol edileceğini biliyordu. Bu sebeple de sığınmak/saklanmak için müşriklerin ilk anda aklına gelmeyecek bir yer olan Güneydeki Sevr mağarasını seçmişti.⁶⁶

Hz. Peygamberin Medine yolculuğu esnasında kendisine henüz Müslüman olmayan ancak güvenilir bir kimse olan Abdullah b. Üraykıt'ı kılavuz olarak seçmesi de onun sebeplere önem verdiğini göstermektedir. Kafil, tuzağa düşmemek için kervanların izlediği işlek yolu değil, farklı bir güzergâhı takip etmiş, Hz. Peygamberin yol kılavuzu Abdullah b. Uraykıt onları daha az kullanılan fakat onlar için daha emin olan sahil yolundan götürmüştü.⁶⁷ Çünkü Hz. Peygamberin bilinen yoldan Medine'ye gitmesi halinde yakalanma ihtimali yüksekti.

Hz. Peygamberin bu yolculukta kendisine arkadaş olarak Hz. Ebû Bekir'i seçmesi de dikkat çeken hususlardan biridir. Hz. Ebû Bekir, geçen on üç yılda olduğu gibi, bu uzun ve tehlikeli

⁶⁵ Erşahin, *İslam Tarihini Anlama Kılavuzu*, s. 94; Şulul, *Ana Hatları İle Siyer-i Nebî*, s. 293.

⁶⁶ Demircan, "Müslümanların Hicreti", s. 278.

⁶⁷ Demircan, "Müslümanların Hicreti", s. 280.

yolculukta da kendisini Hz. Peygamberin yoluna feda etmiş, çocuklarını, hizmetçisini ve malını bu yolda seferber etmiştir. Bu vesile ile ifade edelim; Hz. Peygamberin vefatı öncesindeki hastalığı sırasında halka namaz kıldırmak için Hz. Ebû Bekir'i kendi yerine tayin etmesi de dikkat çeken hususlardan biridir.

Hicret günü Hz. Peygamberin elinde müşriklere ait emanetler bulunmaktadır. Müşriklerin, "Atalarının dini" olarak tanımladıkları batıl inançları dışında yeni bir dine çağıran Hz. Peygambere suikast planlamaya varan düşmanlıklarına rağmen, emanetleri konusunda hâlâ onu tercih etmelerini de buraya kaydetmeliyiz. Herkes kabul eder ki, insan emanetini ancak en çok itimat ettiği kimseye verir. Müşriklerin, emanetleri konusunda hâlâ onu tercih etmeleri ve onun da kendisinin canına kastetmeyi planlayanların emanetlerini bile sahiplerine ulaştırmak için yerine bir vekil bırakması da tarihe özellikle kaydedilecek özel bir öneme sahiptir.

Hz. Peygamber o gece evinde bıraktığı Hz. Ali'ye, kendisine emanet olarak bırakılmış eşyaları sahiplerine iade ettikten sonra kendilerine katılmak üzere Medine'ye gelmesini istemişti.⁶⁸

⁶⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, trc. Salih Tuğ, İrfan Yay, İstanbul 1980, I, s. 174.

Böylesi kritik bir durumda Hz. Ali'nin de bir bakıma ölümü göze alarak Hz. Peygamberin evinde kalmayı kabul etmesi de Hz. Peygambere olan bağlılığının bir nişanesi olarak değerlendirilmelidir.

Hicret yolunda suikast amacı ile Hz. Peygamber'e saldırısı esnasında atının ayakları kuma saplanan Sürekâ, Hz. Peygamberden af dilemiş ve Hz. Peygamber de onu affetmişti. Oysa Hz. Peygamber ve arkadaşları kalabalıktı. İsteseler ona zarar verebilirlerdi. Ancak hiçbir zaman öç almayan Hz. Peygamber, kendisini öldürmek isteyen Sürekâ'nın özrünü kabul ederek onu affetmiş, her emrini yerine getireceğini beyan eden Sürekâ'ya; *"Sen geride dur, arkamızdan gelenleri bırakma"* demişti. Burada da Hz. Peygamberin affediciliğini ve kendilerini yakalamak isteyenlere karşı aldığı tedbiri görmekteyiz.

Hz. Peygamber'in hicret yolunda iki hafta kadar kaldığı ilk mola yerinde İslam tarihindeki ilk mescid olan Kuba Mescidini inşa etmesi ve Medine'ye vardktan sonra da ilk iş olarak Mescidi Nebiyi inşa ettirmesi de mescidin İslam tarihi içindeki yerinin ortaya konulması bakımından büyük önem ifade etmektedir.

Hz. Peygamber'in hicret ettiği günlerde Mekke'de Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali ve çeşitli sebeplerle o güne kadar hicret edememiş az sayıda Müslüman kalmıştı.⁶⁹ Hz. Peygamberin hicretini sahabenin tamamı hicret edene kadar ertelenmesinin üzerinde de özellikle durulması gerekir diye düşünüyoruz. Bunun en önemli sebebi; bir lider olarak 'tehlikeyi üstlenerek' bir anlamda gemiyi en son terk etme uygulaması ile kıyamete dek yönetici mevkiinde olacak Müslümanlara en güzel örneği ortaya koyduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak hicret; hazırlık safhasından uygulanmasına kadar tam anlamı ile plan, tedbir ve strateji yumağıdır. Elden gelen her şey yapıldıktan, alınması gereken bütün tedbirler alındıktan sonra; *"İki yolcu ki, Allah onların üçüncüsüdür, endişe etme Allah bizimledir!"*⁷⁰ ifadeleriyle tevekkül ile teslim olunan, Yüce Yaratıcı tarafından da gönüllerine güven duygusu verilen ve *"görülmeyen birtakım ordularla"*⁷¹ desteklenmek suretiyle sonuca ulaşılan bu hâdisenin her aşaması, Müslümanların hayatlarında takip etmeleri gereken usulü öğreten harikulâde bir örnektir.

⁶⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, s. 111; Belâzürî, *Ensâb*, I, s. 257; Bk. Öz, *İslam Tarihi*, s. 43.

⁷⁰ Buhari, *Camiu's-Sahih*, s. 217.

⁷¹ Bk. Tevbe, 9/40.

G. Sonuç

Son söz sadedinde şunu ifade edebiliriz: Bazı olaylar vardır ki, insanlık için çok büyük etkiler bırakarak tarihte özel bir yere sahip olur. İşte hicret de Müslümanlar için bunlardan birisi olarak İslam tarihi bakımından bir dönüm noktasıdır.

Öte yandan, Hicretin yegâne gayesi Müslümanları Mekke'den Medine'ye göç ettirerek işkence ve sıkıntılardan kurtarmak da değildir. Şayet esas gaye bu olsa idi, bunda yadırganacak bir durum yoktu. Çünkü insan hayatında can ve mal emniyetinin önemi izahtan varestedir. Bununla birlikte, hicretteki asıl gaye; İslam'ın oradaki parlak geleceğidir. Hicretle birlikte Hz. Peygamberin görevi olan İslami değerlerin hayata geçirilmesi, dünya ve ahiret mutluluğunu temin edecek düzenin kurulması süreci başlatılmış, bu süreçle birlikte dini, kültürel, sosyal, ekonomik, kısacası; hayatın her alanı ile ilgili kavramlar ve kurumlarla İslam inanç esasına dayalı bir toplum oluşturulmuştur. Buradan yola çıkarak, Medine'ye hicretin temelinde yatan en temel unsurun; Müslümanların sürekli varlığını ve yayılmasını sağlayacak bir merkeze sahip olmaları olduğunu söyleyebiliriz.

Medine'ye hicret ile birlikte İslamiyet Mekke dışına çıkmış, Medine'de tutunmuş, Mekkeli müşriklerin korktukları başlarına gelmiştir.

Medine'ye hicret, birçok bakımdan olduğu gibi siyasî bakımdan da Müslümanlar için büyük bir değişime imkân sağlamıştır. Mekke'de müşriklerin pek çok eziyet ve işkencesine maruz kalan Müslümanlar, hicret sayesinde güç bulmuş ve Hz. Peygamber'in önderliğinde bir devlete kavuşmuşlardır.

KAYNAKÇA:

- Aktan, Ali, *İslam Tarihi*, Nobel Yayınları, Ankara 2016.
- Apak, Adem, *İslam Tarihi*, Ensar Yayınları, İstanbul 2009.
- Apak, Adem, *Siyer-i Nebi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2018.
- Azimli, Mehmet, *Siyer*, Bilay Yayınları, Ankara 2018.
- Azimli, Mehmet, *Siyeri Farklı Okumak*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2015.
- Belâzürî, Ebu'l Abbâs, Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Ensâbü'l-Eşrâf*, thk. Muhammed Hamidullah, Jerusalem, 1963.
- Buhari, *Camii's-Sahih*, Matbaa-i Âmire, 1329.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, *es-Sahîh*, "Menâkıb", (Mevsuatu'l Hadisi's Şerîf içinde), haz. Salih b. Abdulaziz, Daru's-Selâm, Riyâd, 2000.
- Demircan, Adnan, "Müslümanların Hicreti", *İslam Tarihi ve Medeniyeti Hz. Peygamber Dönemi*, Siyer Yayınları, İstanbul 2018.
- Demircan, Adnan, *Nebevî Direniş: Hicret*, Beyan yayınları, İstanbul 2000.
- Demircan, Adnan, *Siyer*, Beyan Yayınları, İstanbul 2016.
- Dini Kavramlar Sözlüğü*, "Hicret", DİB Yayınları, Ankara 2006.
- Erşahin, Seyfettin, *İslam Tarihini Anlama Kılavuzu*, Otto Yayınları, Ankara 2017.

Esad, Mahmud, *İki Cihan Devleti Arasında Hz. Muhammed (sas.)*, Yayına Haz. Seyfettin Erşahin, Otto Yayınları, Ankara 2017.

Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, trc. Salih Tuğ, İrfan Yay, İstanbul 1980.

Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, trc. Salih Tuğ, İstanbul 1991.

Hamidullah, Muhammed, *İslâm'a Giriş*, Nur Yayınları, Ankara ty.

Heykel, Muhammed Hüseyin, Hz. *Muhammed'in Hayatı*, trc. Vahdettin İnce, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2015.

Hizmetli, Sabri, *İslam Tarihi*, A.Ü. Basımevi, Ankara 1991.

İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdülmelik el Himyeri, *es-Sîretü'n Nebeviyye*, thk. Mustafa es Sakkâ- İbrahim el-Ebyârî-Abdülhâfız Şelebî), Beyrut ts.

İbn İshak, Ebû Bekir b. Muhammed, *Sîretu İbn İshak*, thk. Muhammed Hamidullah, Konya 1981.

İbn Sa'd, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim, *Tabakâtu'l Kübra*, Beyrut ty.

İbnu'l Esîr, İzzüddîn Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed, *Üsdu'l Ğâbe*, Tahk, Muhammed İbrahim- Muhammed Ahmed Aşûr, IV, Kitabu's Şî'b, 1970.

Lings, Martin, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, trc. Nazife Şişman, İnsan Yayınları, İstanbul 2015.

Müslim, Ebu'l-Huseyn b. Haccâc el-Kuşeyrî, *es-Sahîh*, "Rüya", (Mevsuatu'l Hadisi's Şerîf içinde), haz. Salih b. Abdulaziz, Daru's-Selâm, Riyâd, 2000.

Önkal, Ahmet, "Akabe Biatları", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1989.

Önkal, Ahmet, "Hicret", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1998.

Öz, Şaban, *İslam Tarihi*, Çizgi Yayınları, Konya, 2010.

Özel, Ahmet, "Hicret", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1998.

Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB Yayınları, Ankara 2003.

Şulul, Kasım, *Ana Hatları İle Siyer-i Nebî*, Ensar Yayınları, İstanbul 2015.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, *Tarihu'l Umem ve'l Mülûk*, thk. Muhammed Ebu'l Fadl İbrahim, Beyrut ty.

Taberi, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, trc. Zâkir Kadirî Ugan, Ahmet Temir, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1992.

Watt, W. Montgomery. *Hz. Muhammed'in Mekke'si*, trc. Mehmet Akif Ersin, Bilgi Vakfı Yayınları, Ankara 1995.